

PRO ČTENÁŘE KNIH *SOFIIN SVĚT* A *THEOVA CESTA*

MONINY OČI

Thomas Schlessner

Přeložila Šárka Belisová

© Pascal Ito.

Thomas Schlessler je francouzský historik umění, ředitel umělecké Nadace Hartung-Bergman v Antibes, profesor dějin umění na prestižní Vysoké škole polytechnické (École polytechnique) v Paříži a autor mnoha esejů a vědeckých publikací na téma umění, umělců a vztahu umění a politiky ve 20. století. Je vnukem Andrého Schlessera, známého pod pseudonymem Dadé, zpěváka a herce, který v roce 1951 založil známý pařížský kabaret L'Écluse.

Moniny oči (*Les yeux de Mona*, 2024) jsou jeho druhým románem a dosud byly přeloženy do 38 jazyků včetně Brailleova písma. Téměř okamžitě po vydání se staly nejprve ve Francii a posléze po celém světě fenoménem coby univerzální příběh o zasvěcení do umění i života a zároveň mistrovská a srozumitelná syntéza pěti století dějin umění.

V roce 2025 získal Thomas Schlessler ocenění „Autor roku“ udělované knižním týdeníkem *Livres Hebdo*.

LOUVRE

1 *Venuše a tři Grácie nabízejí dary mladé dívce*
1475/1500
Sandro Botticelli
Louvre

2 *Mona Lisa*
1503/1519 (1. čtvrtina 16. století)
Leonardo da Vinci
Louvre

11 *Pierrot*
1718/1719
Jean-Antoine Watteau
Louvre

12 *Molo, při pohledu z Bacino di San Marco*
1730/1755
Antonio Canaletto
Louvre

LOUVRE

3

Krásná zahradnice

1507/1508

Raffaello Santi

Louvre

4

Venkovský koncert

1500/1525

Tizian

Louvre

5

Umrávající otrok

1513/1515

Michelangelo Buonarroti

Louvre

13

Rozhovor v parku

1746/1748

Thomas Gainsborough

Louvre

14

Zajímavá žákyň

Kolem 1786

Marguerite Gérardová

Louvre

15

Přísaha Horatiů

1784

Jacques-Louis David

Louvre

LOUVRE

6

Cikánka
Kolem 1626
Frans Hals
Louvre

7

Autoportrét u stojanu
1660
Rembrandt van Rijn
Louvre

8

Astronom
1668
Jan Vermeer
Louvre

16

Portrét Madeleine
1800
**Marie-Guillemine
Benoistová**
Louvre

17

Zátiší s jehněčí hlavou
1808/1812
Francisco Goya
Louvre

18

Strom s vránami
Kolem 1822
Caspar David Friedrich
Louvre

LOUVRE

9

Pastýři z Arkádie
Kolem 1638
Nicolas Poussin
Louvre

10

Ex-voto
1662
Philippe de Champaigne
Louvre

19

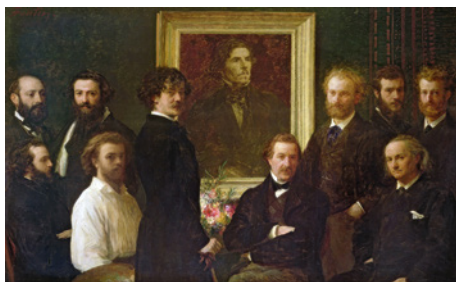
Krajina s řekou a zátokou v dálce
Kolem 1845
William Turner
Louvre (Paříž)

ORSAY

20

Pohřeb v Ornans
Mezi 1849 a 1850
Gustave Courbet
Muzeum Orsay

21

Pocta Delacroixovi
1864
Henri Fantin-Latour
Muzeum Orsay

28

Hora svaté Viktorie
Kolem 1890
Paul Cézanne
Muzeum Orsay

ORSAY

22

Orba v Nivernais
1849

Rosa Bonheurová
Muzeum Orsay

23

Aranžmá v šedé a černé č. 1
1871

James Whistler
Muzeum Orsay

24

Paní Herbert Duckworthová
1872

Julia Margaret Cameronová
Muzeum Orsay

29

Kolo šestí
Kolem 1875 a 1883
Edward Burne-Jones
Muzeum Orsay

30

Kostel v Auvers-sur-Oise
1890

Vincent van Gogh
Muzeum Orsay

31

Zralý věk
Kolem 1902
Camille Claudelová
Muzeum Orsay

Moniny oči

Thomas Schlessner

MONINY OČI

Přeložila Šárka Belisová

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

*Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.*

*Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou **bez souhlasu nositele práv zakázány**.*

Les yeux de Mona © Éditions Albin Michel – Paris, 2024

Published by Éditions Albin Michel, Paris

Translation © Šárka Belisová, 2025

Czech edition © Grada Publishing, a. s., 2025

All rights reserved

ISBN 978-80-7625-121-2 (ePub)

ISBN 978-80-7625-322-3 (pdf)

ISBN 978-80-271-5314-5 (print)

Všem prarodičům světa

Prolog

Nenadálá tma

Všechno zahalila tma. Jako smuteční háv. A pak se tu a tam objevily záblesky světla podobné mžítkám, jako když se oči za stisknutými víčky marně snaží dívat do slunce nebo jako když sevřete pěst ve snaze vydržet bolest či přívál emoce.

Takhle to samozřejmě vůbec nepopsala. Ústa desetiletého děvčátka, čistá a vystrašená, vyjadřují úzkost stroze, nevzletně, bez příkras. „Mami, já vidím jenom tmu!“

Mona to vyslovila přiškrceným hlasem. Bylo to zanaříkání? Ano, ale nejen to. Ať chtěla, nebo ne, vloudil se jí do něj nádech studu a ten její matka, kdykoli ho zachytila, nikdy nebrala na lehkou váhu. Protože jestli opravdu existovalo něco, co Mona nikdy nepředstírala, tak to byl stud. Sotva se uhnízdil v nějakém slově, postoji či v intonaci, kostky byly vrženy – dala o sobě vědět nepřijemná pravda.

„Mami, já vidím jenom tmu!“

Mona oslepla.

Jako by to přišlo samo od sebe. Nic zvláštního se nepříhodilo. V rohu stolu, na němž její matka špikovala česnekem pořádně tučnou pečeni, si způsobně psala úkol z matematiky, s perem v pravé

ruce a levou dlaní položenou na sešitě. Zrovna si z krku opatrně sundávala přívěsek, který jí překážel, když se jí houpal nad stránkou s cvičením. To kvůli němu si vypěstovala zlovyk hrbít se při psaní. Cítila, jak jí na obě oči dopadá těžký stín, jako by za trest, že jsou tak modré, tak velké, tak čisté. Ten stín nepřicházel zvenku, jak to obvykle bývá, když se setmí nebo když se v divadle ztlumí světla; jejího zraku se zmocnil zevnitř, z nitra. Neprůhledný mrak se jí vetřel přímo do hlavy a odřízl ji od mnohoúhelníků narýsovaných ve školním sešitě, od hnědého dřevěného stolu, od pečeně položené o kus dál, od matky v bílé zástěře, od kuchyně obložené kachlíčky, od otce sedícího ve vedlejším pokoji, od jejich bytu v Montreuil, od šedé podzimní oblohy visící nad ulicemi, od celého světa. Dívku pohltila temnota, jako kdyby ji někdo začaroval.

Monina matka, celá rozrušená, zavolala rodinnému lékaři. Zmateně mu popsala dcerčiny zastřené zorničky a na lékařův dotaz upřesnila, že jí nepřipadá, že by malá trpěla poruchou řeči nebo ochrnutím.

„To vypadá na TIA,“ konstatoval lékař bez dalšího upřesnění.

Neprodleně Moně nasadil vysoké dávky aspirinu, a hlavně nařídil její urychlený převoz do nemocnice Hôtel-Dieu, kam hned zavolá kolegovi, aby se jí okamžitě ujal. Nevzpomněl si na něj náhodou – jde o vynikajícího dětského lékaře, který má rovněž pověst schopného očaře a mimochodem i talentovaného hypnoterapeuta. Za normálních okolností by slepota neměla trvat víc jak deset minut, usoudil a zavěsil. Od vyhlášení poplachu už uplynulo dobré čtvrt hodiny.

V autě holčička plakala a bušila si do spánků. Matka ji držela za lokty, ale v hloubi duše by do té baculaté, křehké hlavičky nejraději také uhodila, jako se to dělává u porouchaného přístroje, v bláhové naději, že znovu naskočí. Otec za volantem starého drkotajícího volkswagenu chtěl zlo, které postihlo jeho holčičku, nemilosrdně dopadnout. Zlobil se, byl přesvědčený, že v kuchyni k něčemu muselo dojít a že mu to zamlčují. Probíral všechny možné příčiny, od opáření párou po nešikovný pád. Ale ne, Mona to řekla stokrát: „Přišlo to samo od sebe!“

MONINY OČI

A otec tomu nevěřil. Přece se nedá oslepnout jenom tak!

A přitom to lze: oslepnout se dá také „jenom tak“, tohle je důkaz. A tím, koho to dnes postihlo, byla desetiletá Mona, již se z očí řinuly slzy strachu – slzy, na něž možná čekala v naději, že smyjí saze, které se jí té říjnové neděle s přicházejícím večerem přilepily k panenkám. Sotva došla na práh nemocnice, nacházející se hned vedle chrámu Notre-Dame, přestala vzlykat a ztuhla.

„Mami, tati, odchází to!“

Stála na ulici, kde foukal studený vítr, a kývala šjím dopředu a dozadu, aby to rychleji přešlo. Závoj, který jí bránil ve vidění, se pomalu zvedal, jako když se vytahuje roleta. Znovu se objevily rovné linie, po nich oblé obrysy tváří, reliéf blízkých předmětů, struktura stěn a všechny odstíny barev, od nejsvětějších až po ty nejtmaší. Dítě opět spatřilo matčinu štíhlou figuru s dlouhým labutím krkem a křehkými pažemi i mohutnější postavu otce. Nakonec v dálce zahlédlo vzlétajícího šedého holuba, což je naplnilo radostí. Slepota se Mony zmocnila a pak ji pustila. Prošla jí skrz naskrz, jako když kulka prorazí otvor v kůži a druhou stranou vyletí z těla ven, což samozřejmě bolí, ale přitom to organismu nebrání, aby se uzdravil. Zázrak, napadlo otce, který pečlivě změřil dobu trvání ataky – třiašedesát minut.

Na očním oddělení nemocnice Hôtel-Dieu nepřicházelo v úvahu, že by holčičku pustili domů dřív, než provedou hromadu testů, stanoví diagnózu a předepíší léky. Obavy tak byly jistě oddáleny, nikoli však zcela zažehnány. Zdravotní bratr ukázal na dveře v prvním patře budovy. Byla to ordinace pediatra, jehož informoval rodinný lékař. Doktor Van Orst byl míšenec s předčasnou pleší. Jeho dlouhý, zářivě bílý plášť kontrastoval s chorobnou zelení stěn. Širokánský úsměv s drobnými dobromyslnými vráskami vyrytými do obličeje působil sympaticky, i když se mu do něj vepsalo nemálo dramat. Přistoupil k Moně.

„Kolik ti je?“ zeptal se chraplavým kuřáckým hlasem.

*

Moně bylo deset. Byla jediným dítětem dvou milujících se rodičů. Její matce Camille táhlo na čtyřicet. Měla drobnou postavu, krátké, rozčuchané vlasy a v jejím hlase vzdáleně zazníval jízlivý odstín obyvatel předměstí. Její kouzlo spočívalo – řečeno slovy jejího muže – v tom, že byla „mírně praštěná“, ale zároveň v sobě měla neústupnost; autorita se v ní neustále prolínala s anarchií. Pracovala v agentuře pro dočasné zaměstnávání osob jako spolehlivá, oddaná a horlivá pracovnice. Alespoň v dopoledních hodinách. Odpoledne to bylo něco jiného. Vyčerpávala se dobrovolnickou prací. Všechny případy měly svou váhu, starými osamělými lidmi počínaje a týranými zvířaty konče. Sedmapadesátiletý Paul byl ženatý podruhé. Jeho první žena odešla s jeho nejlepším přítelem. Nosil kravatu, aby zakryl odřené límečky na košilích, a pracoval jako drobný vetešník; profiloval se hlavně jako milovník americké kultury padesátých let – nadšenec do jukeboxů, pinballových automatů, plakátů a podobně. A protože to všechno začalo už v pubertě shromažďováním přívěsků na klíče ve tvaru srdce, měl jich impozantní sbírku, kterou netoužil prodat a která by beztak nikoho nezajímala. S rozvojem internetu jeho obchod, zastrčený v Montreuil, málem zanikl. A tak se do toho obul, využil svých odborných znalostí a vytvořil internetové stránky, které neustále aktualizoval a překládal do angličtiny. Přestože neměl téměř žádný obchodnický talent, mohl se spoléhat na klientelu všímavých sběratelů, kteří ho pravidelně zachraňovali před krachem. Předchozí léto opravil pinballový automat značky Gottlieb „Wishing Well“ z roku 1955 a dostal za něj parádních deset tisíc eur. Po hubených měsících to byla spásná transakce... A pak zase nic. Je krize, říkali mu. Paul v obchodě denně vypil lahev červeného a pak ji jako trofej pověsil na jeden z těch odkapávačů ve tvaru ježka, které proslavily Marcela Duchampa. Sklenku pozvedl sám, aniž by cokoli někomu vyčítal. V duchu si připil na Monu. Na její zdraví.

*

MONINY OČI

Zatímco zdravotní bratr vedl dítě labyrintem nemocničních chodeb na různá vyšetření, doktor Van Orst, uvelebený v obrovském křesle, sdělil Paulovi a Camille první diagnózu.

„TIA, tranzitorní ischemická ataka neboli krátkodobá cévní mozková příhoda.“

To znamenalo, že krev na okamžik přestala proudit do orgánů, a nyní bylo třeba zjistit příčinu. Monin případ ho však mate, „malá mrtvice“, u děvčátka jejího věku vzácná, se mu v tomto případě zdála silná, protože postiženy byly obě oči a trvala víc než hodinu, ovšem na druhé straně zcela ušetřila pohybové a řečové schopnosti. „Víc nám nepochybně řekne magnetická rezonance. Je třeba připravit se na nejhorší,“ dodal s rozpaky.

Mona se musela položit na vyšetřovací stůl, který poté zajel do přišerného přístroje, a poslušně ležet bez hnutí. Předtím ji požádali, aby si sundala přívěsek. To odmítla. Drobná mušlička po babičce, kterou nosila pro štěstí, nevisela na řetízku, ale na jemném rybářském vlasci. Měla ji na sobě neustále a stejnou nosil i její milovaný děda. Oba amulety jsou vzájemně propojené, domnívala se, a nechtěla si připadat od dědečka odtržená. A protože přívěsek neobsahoval žádný kov, mohla si ho nechat. Takže její hlava, půvabná hlavička obklopená svatozáří polodlouhých hnědých vlasů, v nichž probleskovaly plavé odstíny, zkrášlená rozkošnými kulatými ústy, byla uzavřena v lidožroutské komoře, kde to rámusilo jako někde ve fabrice. Během patnáctiminutového mučení si Mona bez přestání zpívala písničky, aby se tomu postavila, aby do té rakve vnesla trochu pohody a života. Brumlala si otřepanou ukolébavku, kterou jí zpívala matka, když ji jako malou ukládala k spánku, poté si pobrukovala popovou melodii, kterou hráli stále dokola v supermarketech a jejíž videoklip, plný napomádovaných mladíčků, se jí moc líbil; zpívala si chytlavé reklamní znělky a taky písničku o zelené myšce, která jí připomněla onen památný den, kdy její slova vykřikovala na otce, aby ho vyprovokovala, nicméně bezúspěšně.

Přišly výsledky. Doktor Van Orst si Camille a Paula zavolal a rychle je uklidnil. Nic tam není. Opravdu nic. Na průřezových snímcích

anatomie mozku jsou vidět jen homogenní oblasti. Žádný nádor. Následovala další nekonečná vyšetření. Celou noc. Od důkladné kontroly zornic po vnitřní ucho, přes krev, kosti, svaly a tepny. Zase nic. Bylo to jako klid po bouři. Proběhla vůbec někdy?

Ciferník hodin umístěných na nemocniční chodbě ukazoval pět hodin ráno. Vyčerpané Camille se vybavil obraz z dětské říkanky: jako by Moně obě oči ukradla nějaká zlovlná bytost a pak jí je zase vrátila, svěřila se manželovi. Jako by si vybrala špatnou oběť, dodal Paul. Nebo jako by vyslala znamení, varování, než svůj čin zopakuje, napadlo oba.

*

Na školním dvoře se rozezvučelo zvonění. Proud dětí vedených učitelkou Hadjiovou vystoupal do druhého patra. Vyučující žákům třetí třídy oznámila, že spolužačku Monu před svátkem Všech svatých neuvidí. Právě mluvila s Camille, která jí po telefonu sdělila téměř vše o té pekelné noci a nijak se netajila s vážností situace. Děti se samozřejmě vyptávaly. To smí odjet na podzimní prázdniny o týden dřív než ostatní?

„Je trochu nemocná,“ omezila se učitelka na rychlou odpověď, ale popravdě s ní nebyla úplně spokojená.

„Trochu nemocná, ta má teda štěstí!“ zvolal Diego ze třetí řady a jeho vysoký hlas sklidil souhlas celé třídy.

Většina dětí si nemoc představuje jako bránu ke svobodě...

V zadní části učebny, hned vedle závěsů zaprášených od křídý, by to Moniny nejlepší kamarádky Lili a Jade, které znaly každý kout jejího pokoje, braly ještě víc. Jak rády by byly s ní! „Trochu nemocná? Jo, jasně, ale určitě bude trávit dny v tátově vetešnictví,“ zauvažovala Lili. A Jade s očima obrácenými k lavici, která po Moně osiřela, se už viděla v její společnosti, jak si vymýšlejí nejrůznější hry a příběhy a dobře se spolu baví ve skrovné místnosti plné starožitností s vůní Ameriky, veteše ukrývající třpytivé, zábavné a tajemné předměty, které děti inspirují ke snění.